

CÂTEVA PIESE DE ARTĂ DECORATIVĂ UNIVERSALĂ DIN STICLĂ,
DIN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX,
DIN COLECȚIA SECȚIEI DE ARTĂ A
MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR DIN ORADEA

TAMAS ALICE*

SOME GUSS PIECES OF UNIVERSAL DECORATIVE ART IN THE ART
COLLECTION OF THE CRIȘ COUNTY MUSEUM

The XIX-th century, around the world, in Europe was a period of flourishing, scientific, technical progress, and cultural development, that it was appeared at the Universal Exhibitions since 1851 in London. That are stimulated the advance of artistic movements, like Arts & Crafts, Art Nouveau, Secession, Jugendstil, Art 1900, the development of all type of educations, including professional studing. In this widespread, started the artistic workshops, also it was extended the industrial design, promoting the quality, styles, materials, to make decorative creations like mosaics, furniture, stained glass windows, decorative art objects, etc.

In the exhibition of industrial design by the XIX-th to the XX-th century, opened in the White Hall în the Baroc Pallace in june 2011, it was presented many artistic products, created by renowned artists who worked to the Nancy School in France, like Emile Gallé (1846-1904), one of the follower of Gallé, Henry (Emerico) Montessy (1879-1939) who worked in România, at Azuga before the First World War to the death, the works of many artists who collaborate with Daum brothers, especial with Auguste (1853-1909) and Antonin (1864-1930), the Paris School, represented by René Lalique (1860-1945) and the American School represented by Louis Confort Tiffany (1848-1933). Also many artifacts was produced in Austria, Boemia, examples are the firms of Johann Loetz Wietwe (1836-1947) and Ludwig Moser & Sohne (1857-1922), in Hungary the well known Zsolnay factory(1853- for today) .

The german school, WMF company (1853-today) founded by Daniel Straub and Schweitzer broders, is renowned by the development of many new technics in metalworks.

Kkeywords: currents, artistic styles, factories, artistic designers, managers, decorative pieces

Secolul al XIX-lea a cunoscut pe plan mondial, european o perioadă de prosperitate, de progres științific, tehnic, cultural, ces-a manifestat plenar la Expozițiile Universale, începând cu cel de la Londra din 1851, impulsionând dezvoltarea mișcărilor artistice: Arts & Crafts (Arte și meserii)¹ Art Nouveau, Secession, Jugendstil, Art 1900², a învățământului de toate gradele, implicit cele profesionale. Odată cu modernizarea mediului ambiental citadin pe principiile funcționalismului

---

* Muzeul Țării Crișurilor, arta@mtariicrisurilor.ro

¹ Paul Constantin, *Mica enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 19

² *Ibidem*, p. 11

estetic, au luat amploare și activitatea artistică, profesionistă, manufacturieră, precum și producția de serie industrială de mare anvergură a căror mărci garantau calitatea. Paralel cu apariția clădirilor, palatelor somptuoase, decorate cu fațade în diverse stiluri și materiale, se vor decora și interioarele de diverse destinații de către arhitecți, decoratori profesioniști cu mozaicuri, feronerie, stucaturi, vitralii, lemnărie, obiecte utilitar-decorative în stilurile clasicizante, eclectice, secession.

Expoziția de artă universală ce a fost deschisă marelui public în sălile Palatului Baroc din Oradea, în luna iunie 2011, prezenta în Sala Albă și lucrări de artă decorativă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, o trecere în revistă a diverselor curente, stiluri și orientări artistice de “Belle Époque”, ce se manifestau paralel, în scopul competițiilor oferite de marile expoziții și târguri universale din capitalele europene și nu numai.

Dintre acestea amintim stilurile neoclasice ale curentului romantic, ce și-au pus amprenta pe tot parcursul secolului al XIX-lea, prin efervescența *istorismului* și al tendințelor de *progress*. Ansamblul ideilor innoitoare oscilaseră între revigorarea, stilurilor secolelor precedente ajunse clasice în Europa, și modificările creatoare, promovate de Eugène Violet le Duc (1814-1879), adept al introducerii științei în artă, arhitect și restaurator al monumentelor istorice distruse la Revoluția franceză din 1789, sau cele în curs de demolare³. Lucrând și ca profesor, a fost unul dintre principalii teoreticieni ai *funcționalismului*, autor al unor prețioase studii, tratate de istorie al arhitecturii, și artelor decorative europene, ilustrate cu propriile lui schițe, desene, publicate mai întâi în *Annales Arhaeologiques*, începând din 1845.

Piese în stil neoromanic, neogotic, neorenaissance, neobaroc și neorococo încântă și azi ochii privitorilor. Experimentele eclectice ce sunt rodul căutărilor, combinărilor expresiilor stilistice nu scutesc nici una dintre stilurile consacrate de altfel, eclectismul apare în toate cele trei faze de evoluție ale unui stil, întărindu-l sau împingându-l la suprasaturație până la dispariția ei parțială sau totală.

Un alt promotor al funcționalismului a fost și sir Henry Cole (1808-1882) care declara încă din 1845 că “este adept al introducerii artei și frumosului, al designului industrial în producția mecanică”⁴. H. Cole a fondat câteva școli de arte și meserii, a fost redactorul revistei “Journal of design” din 1849-1852, organizatorul sub patronajul prințului consort al Reginei Victoria (1819-1901), prințul Albert Saxa de

³ Hugh Chisholm, *Viollet le Duc, Eugène Emmanuel* (1911); xxx *Encyclopaedia Britannica*, Cambridge University Press, edit 11; Carley Knight *Dictionary of Art Historians* Jacksonville State University, Ed. Emerald Group Publishing Limited, Jacksonville, Alabama, USA, 2011; Paul Constantin Mica *enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 14

⁴ Henry Cole, *Fifty years of public work of sir Henry Cole accounted for in his deeds, speeches, and writings* 2vol, London, ed. Bell and Sons, 1884, cu completări post mortem de Henrietta și Alan s. Cole ; Paul Constantin Mica *enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne* Ed. Științifică și enciclopedică București 1977, p. 77

Coburg Gotha(1819-1861) al Expoziției Universale de la Londra din 1851, și al primului muzeu modern de arte aplicate și design în South Kensington “Victoria and Albert Museum”. Principalul colaborator al lui Cole care a influențat dezvoltarea artelor în designul industrial, a fost profesorul Owen Jones(1809-1874) cu lucrarea sa publicată în 1856 “Grammar of Ornament”.

În această perioadă propice din punct de vedere socio-politico-economic au luat ființă multe fabrici bazate pe vechiul sistem manufactural prin amplificări ale sistemului din dotare cu noi instalații performante, creând astfel noi locuri de muncă, piață de desfacere și posibilități de concurență, contribuind la dezvoltarea bazei materiale și culturii pe teritoriul european.

Din această perioadă, mai precis din 1848 a fost preluat controlul unei fabrici de sticlă din Eisenstein, Klostermühle Boemia, de văduva lui Johann Loetz (Lötz) (1778-1844) fostul șef al serviciului commercial al fabricii, ce inițial a fost fondată de Johann Baptiste Eisner în 1836. Din 1852, antreprenorul firmei a devenit, văduva recăsătorită al lui Loetz, Susana Gerstner Loetz(1809-1887), iar sub noua denumire, firma “Glassfabrik Johann Loetz Wietwe”⁵ a funcționat până în 1947.

Tot din această perioadă, mai precis din 1850, Daniel Straub(1815-1889) și-a deschis un atelier de reparații mecanice feroviare în Geislingen, Germania, care a fost nucleul viitoarei celebre firme W.M.F. care funcționează și azi, prin fuziunea în 1853 cu compania fraților Schweizer⁶.

Cam tot din această perioadă își începe activitatea și celebra firmă de Produse ceramice Zsolnay din Pécs, Ungaria, la 1853 unde funcționează și azi, de asemenea o Fabrică de sobe la București din 1865-1900, sub conducerea lui Ignác Zsolnay⁷. Perioada cea mai înfloritoare a fabricii a început în 1863 odată cu managementul fratelui mai mic Vilmos (1828-1900) inginer, artist, director, care a știut să atragă un colectiv de artiști, cercetători cu care să realizeze opere de valoare

Din 1857 funcționa o fabrică de sticle, în celebra stațiune Karlsbad (azi Karlowy-Vary) din nordul Boemiei, fondată de Ludwig Moser(1833-1916) sub denumirea de “Ludwig Moser & Sohne” ce funcționase până în 1922 când a fost preluat de rivalul acestora, firma „Meyers Neffe”⁸

⁵ Victor Arwas, *Art Nouveau Art Deco*, Ed Henry N. Abrams, 1987; Victor Arwas Susane, Newell *The Art of Glass* Sunderland Museum and Art Gallery Ed. Andreas Papadakis publisher, 1996

⁶ Anett Denhardt, *Das Metallwarendesign der W.M. zwissen 1900-1930, Historismus- Jugendstil- Art Deco*, Lit. Verlag, Münster, 1993; Dedo von Kerssenbrock-Krosick, Claudia Kanowski *Modern Art of Metallwork* Berlin, Brohan Museum, 2001, p. 352- 365; *Art Nouveau domestic metallwork from W.M.F.* reprint 1906 Catalogue, second edition Antique Collectors Club Ltd. Woodbridge, 2008, p. 1-392

⁷ Vasárnapi Újság, *Zsolnay Vilmos*, Budapest, anul 47, nr 13, 1 April, 1900; ; Sarkadiné Hárs Éva *Zsolnay Vilmos a festő JPME*, 1958; Zsolnay Teréz, Mattyasovszky Zsolnay Margit, *Zsolnay A család és a gyár története 1863-1948*, Sikota Győző *A gyár története 1948-1973* Ed. Corvina Kiadó, Budapest, 1974; Katona Imre *Zsolnay* Ed. Gondolat Kiado. Budapest, 1977; Zádor Anna, Genthon István *Művészeti Lexikon* Ed. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983, p. 783

⁸ Victor Arwas *Art Nouveau Art Deco* Ed Henry N. Abrams, 1987; Victor Arwas, Susane Newell *The Art*

Mișcarea *Arts & Crafts* a fost fondat în 1861 la Londra, de artistul plastic, arhitectul, poetul, gânditorul socialist William Morris(1834-1896) prin înființarea "*Societății Morris, Marshall și Faulkner pentru producția artistică a obiectelor casnice*" ce revoluționase producția de serie după principiul funcționalismului estetic promovat de programul gânditorului socialist –utopic John Ruskin(1819-1900). Aceste principii au fost preluate de arhitecții Phillip Webb(1831-1915) și Richard Norman Shaw(1831-1912), de pictorii din Frăția Prerafaelită, Ford Madox Brown(1821-1883), Dante Gabriel Rossetti(1828-1882), și sir Edward Coley Burn Jones, 1st Baronnet(1833-1898)⁹

În această perioadă își începe cariera tânărul Louis Confort Tiffany(1848-1933) arhitect și designer american , care începuse să lucreze mai întâi ca pictor, iar din 1875 la diverse ateliere de sticlă din Brooklin până în 1878. Din 1879 organizase o asociație artistică pe banii și relațiile tatălui său cu ajutorul căruia reușise să se lanseze în afaceri, iar din 1885 înființează *Prima companie de sticlă Tiffany* aducând contribuții însemnate în tehnologie și arta sticlei¹⁰

De asemenea după nenumărate studii în domeniul artei, botanicii, chimiei la Paris, Londra, Weimar, Emile Gallé(1846-1904) și-a deschis propriul *Studio de creație mobilier, bijuterii, sticlă* în 1873, preluând din 1874 *Fabrica de ceramică și sticlă* al tatălui său din Nancy¹¹

Câțiva ani mai târziu, în 1878 ia ființă *Verrerie de Nancy* sub conducerea familiei Daum¹².

În acest răstimp adolescentul René Lalique(1860- 1975) celebrul designer de bijuterii, flacoane de parfum, decorațiuni interioare mașini, transatlantice, a fost elev la colegiul Turgot, din 1874, ucenic la atelierul aurarului Louis Aucog din Paris și student la seral la Ecole des Arts Decoratifs, din 1876 student la Sydenham Art College, ajungând ca din 1885 să-si deschidă propria afacere¹³.

---

of Glass Sunderland Museum and Art Gallery Ed. Andreas Papadakis publischer, 1996

⁹ Paul Constantin Mica *enciclopedie de arhitectură, arte decorative, și aplicate moderne* Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 19

¹⁰ Hugh Chisholm Ed. 1911 *Tiffany Louis Confort* Encyclopaedia Britannica, Ed. 11 Cambridge University press; Louis Confort Tiffany, Charles de Kay *The Art of Louis Confort Tiffany* Doubleday, Ed. Page & Co, New York, 1916; Alastair Duncan *Tiffany windows* Ed. Thames & Hudson, London, 1980; Robert H. Koch *Louis Confort Tiffany- Rebel in Glass*, 3.rd Ed Crown Publishers Inc. New York, 1982; Vivienne Couldrey *The Art of L.C.T.* Ed. Bloomsbury Publications, London, 1989

¹¹ Emile Gallé *Ecrit pour l'art* Ed. Henrietta Gallé Paris, 1908, Marseille 1980; Julien Philippe *Prince of aestaetes. Count of Montesquiou (1855-1921)* Ed. Viking press, 1968; William Worms *Emile Gallé, Dreams into Glass* Corning, The Corning Museum of Glass 1984, catalogul expoziției incluzând traducerea în engleză a textului scris de Emile Gallé *Ecrit pour l'art*

¹² *Daum et Nancy, Glas des Arts Nouveau und Art Deco*, Museum Bellerive, Zürich, 1986, p. 112; Christophe Bardin *Daum und industrie d'art lorraine 1878-1939*, Serpenoise, Metz, 2004, p.323

¹³ Phillippe Garner *Glass 1900, Gallé, Tiffany, Lalique* Ed. Thames and Hudson, London, 1979; Nickolas Dalles M. *Lalique Glass* Ed. Crown Publishers, London, 1986; Bayer Patricia, Waller Mark *The Art of René Lalique* Ed. Bloombury Publishing Ltd., London, 1988; William Worms *The essential René Lalique* Ed. Harry N. Abrams Inc., New York, 2002

Mișcarea *Arts & Crafts* a fost de fapt punctul de pornire al principiilor *Noii Arte* de la cumpăna dintre secole respectiv sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Denumirea apăruse în 1896 dată de colecționarul și negustorul de artă orientală Siegfried Bing (1838- 1905), magazinului și atelierelor sale de producție din Paris, rue de Provence nr 22. În 1900 a prezentat la Expoziția Universală de la Paris un mare pavilion cu obiecte de artă intitulat *Art Nouveau* denumire ce a consacrat și încununat anul acela eforturile creatoare a animatorilor curentului artistic a celor două centre importante din Franța, Nancy și Paris și restul lumii. Noul stil artistic înglobează stilizări ce ne amintesc stampele japoneze prin rafinament coloristic și un pronunțat grafism curbiliniu, repertoriu tematic inspirat din mitologiile lumii antice și simbolismul floral. Cunoscut în Franța sub denumirea de *Art Nouveau*, *Jugendstil* sau *Sezession* în Germania și Austria, *Modern Style* în Anglia, stil Floreal în Italia, stil Kalevala în Finlanda, *Coup de fouet* în Belgia, *Tiffany style* în S.U.A. își propunea cu îndrăzneală o rupere totală de concepțiile estetice anterioare, de reprezentare plastică cu totul nouă, nemaiîntâlnită până atunci. În acest efort uluitor s-au angajat Școala de la Nancy, în frunte cu Emile Gallé, Hector Guimard (1867-1942), Van de Velde (1863-1957) și elitele politico-socio-economice, oamenii de știință prin invențiile, brevetele publicate, popularizate, sistemul de învățământ de toate gradele ce-și asumaseră rolul de pregătitor al cadrelor necesare de educare culturală, profesională, artistică a tineretului pe plan universal.

Aceste piese artistice și design industrial, sunt creații concepute de mari artiști, de cele mai multe ori anonimi, ce au studiat în marile centre europene, și nu numai, lucrările cărora fiind mai întâi desenate la planșe, adaptate producției de serie, experimentate în diverse tehnici, testate după exigențele legilor pieții, în funcție de succes, au fost căutate, recunoscute de marele public după mărcile lor celebre, dar și după modă cele anonime.

Muzeul Țării Crișurilor are o bogată colecție de artă decorativă universală din secolul al XIX-lea și XX, selecționată cu multă pasiune de muzeograf principal Doamna Gabriela Crișan, publicată în 1991 în anuarul *Biharea*¹⁴ De atunci grija Doamnei Gabriela Crișan s-a îndreptat spre achiziționarea de noi piese de artă decorativă.. Expoziția din Iunie 2011 și-a propus, pe lângă piesele valoroase din colecția de bază și expunerea unor piese inedite din colecțiile Muzeului

Dintre acestea amintim creațiile artiștilor Școlii de la Nancy, ale celebrului Emile Gallé (1846-1904) un Vas miniatural pentru flori, având decor flori de cireș japonez (l. lat. *Cerasus Avium*) simbol al fertilității Fig 1, o ploscă cu décor frunze de stejar (l. lat. *Guercus Petra*) simbolul longevității puterii rațiunii Fig. 2, un pulverizator de parfum cu decor flori clopoței (l. lat. *Campanula Alpina*) simbolul fragilității Fig 3.

Vaza pentru flori Fig.4 semnată Montesy a fost executată la Fabrica de sticlă Azuga (1830-2004) , pe valea Prahovei, prin anii 1931-36 de un discipol al lui Gallé,

¹⁴ Gabriela Crișan *Catalogul pieselor secesion din colecția de Artă Decorativă Universală a Muzeului Țării Crișurilor în Biharea XVIII*, 1991, p.223-249

de Henri (Emerico) Montesy(1879-1939), fiul inginerului Francesco Montesi care participase la construirea podului de la Cernavodă proiectat de Anghel Saligny (1854-1925). Italian după tată, francez după mamă, Emerico s-a născut la Viena în drum spre România. A urmat Liceul Sf. Sava din București și Ecole Central din Paris. Înainte de primul război mondial, lucrase la construirea cuptoarelor de la Fabrica de sticlă Azuga. Între 1921-23 este trimis în Franța, la atelierele Gallé și Daum de la Nancy, de unde se reîntoarce acasă și se dedică cu totul creației artistice. Cu timpul devine director artistic al fabricii, funcție deținută până în 1939¹⁵.

Școala de la Paris este reprezentată de celebrul bijutier, designer René Lalique (1860-1945), Școala americană, de celebrul Louis Comfort Tiffany (1848-1933).

De asemenea, prezentăm piese remarcabile executate în fabrici celebre din Austria, în Boemia, un exemplu este o vază de flori de forma unei meduze Fig. 5, marca Iohann Lötzt-Wietwe (1836-1947), câteva piese din sticlă pictate manual în monturi metalice și o frumoasă fructieră de cobalt cu friză reprezentînd scene mitologice, creația lui Johann Hoffman (1840-1922) Fig.6 de la firma Ludwig Moser & Sohne (1857- 1922).

Muzeul deține o colecție de piese cu décor floral oriental din Ungaria marca Zsolnay (1853-până azi). Școala germană este ilustrată prin câteva creații de excepție, executate la celebra firmă ce a cucerit lumea întreagă, prin descoperirea de metode și tehnologii moderne de prelucrare a metalelelor, având filiale la Londra, Viena, Varșovia, firma WMF înființată în 1853 de Daniel Straub în colaborare cu frații Sweitzer.

Fig. 1. Vas miniatural, decor flori de cireș, semnată Gallé

¹⁵ Magda Avram *Montesy, un nume în sticlăria de artă din România* în *Buletin du Musée d'art de R. S. Roumanie*, 1973, p.135

Fig.2. Ploscă, décor frunze de stejar, semnată Gallé

Fig. 3. Pulverizator de parfum, décor clopoței, semnată Gallé

Fig.4 Vază pentru flori, semnată Montesy

Fig. 5. Vază octopusi, semnată Loetsw

Fig. 6. Cupă, fructieră, cu friză clasicizantă, Iohann Hoffmann